

Änteligen blifwer man oförmodgen at arbeta på sin salighet, eller i en olycklig nödwändighet at endast ofömligt arbeta derpå (*).

Religionen.

Det gifwes två slags personer, som tänka olika om Religionen. Somlige göra sig derom et så naturligt begrep, at de kalla det alt widskeddelse som öfwergår deras förnufts sluts fatning. Dessa människor äro egenteligen utan Religion; de tro icke, de wilja icke tro: sedan de föresatt sig at med en enwis otro bemöta alt det, som man kan anföra för at öfvertoga dem, måste de se tekn och under inan de kunna bewefas.

Andre, öfwerwåldigade af sin swaghet, föragta blott derföre de heliga tingen, at de se dem föragtade af de så kallade Fritänkare. Sielfswållingen tror sig hafwa wunnit et godt löd, när han kan beropa sig på elaka efterdömen: han tillåter sig, til följie deraf, samma onda förhållande, som dese saklöst ytra.

Om människjan kunde begripa det som hon ser, skulle jag medgifwa henne at twista om det hon icke ser. Men det minsta ting är et mörkers djup, där hennes förnuft förlorar sig. Wi se dageligen oändeligen många underverk, som wi icke kunne utgrunda: då Solen lånar oss sit ljus, mildrar hon sine strålars brännande heta; Jorden gifwer oss frugter i ymnighet, och uppfyller våra behof; Hafwet stillar sina brusande wågor, för at öfna för oss en säker fart til främmande Länder; Lusten kymnatrar sine windar til vår förmån; Himmelen låter falla sit råga: hwad wele wi swara härtil? Har någon dödelig hittils begripit orsaken til dagars och nätter

or

(*) Öfversättning ifrån Fransiskan.

ordentliga ömwärling, til ebbe och flod? Ut detta hindrar våra betraktellers slutning.

Öfvermågnen at känna dessa ting, wese wi dock utgrunda Guds domar, fordra råkenkap af honom för des förhållande, gjöra hans wisshet ansvarig för våra twifwelsmål.

Människan har intet fog at tro det alt wara omöjligt, som icke kan åstadkommas af des öfvermågnens händer. Ut det icke henne nog, at hon wet at intet kan emotstå den Ewiges röst, och at den, hwars minsta werk äro måsterstycken, har wäl kunnat frambringa dem utan at förbinda sig at göra dem kånbara?

Gud har, för at skona vår swaghet, gjort oss obegripelige för oss sjelfwe, på det wi icke skulle taga oss anledning til knot deraf, at wi icke kunne begripa honom. Ötroens människa dömer icke så. Profeternes röst, de ödmjukes blinda läraktighet, underwerkens wåltaliga språk öfwertryga henne icke.

Swad behöfwes mera? Skal Gud nedstiga på jorden, för at öfwerwinna vår enwighet? Härtingan har han förekommit vår önskan; och vår Tro har icke dersöre blifwit större. En Gud människa, en Gud forskäst, en Gud död: se där hemligheterna för vår Tro och, om jag får så säga, föremålen för vår Ötro.

Philosophen, som tror at förnuftet är gränsmärket för all ting, twelar om han bör upoffra sitt åt Gud. Han hade gärna welat, at han icke gjort så många underwerk, eller, då han gjorde dem, at han upått för honom deras hemliga orsaker. Han hade gärna welat hafwa hos Förhylen en mer inkränkt magt, eller hos sit förnuft en widsträcktare forskningsgästa.

(Fortsättning följer härnäst.)

Stockholm, tryckt hos Carl Stolpe, 1779.

Den Svenske SPECTATOR.

N:o 7.

Religionen.

(Fortsättning och Slut).

Gn Christen, mer underafswen, tilbeder både det han begriper och det han intet begriper. Han wet, at detta lifwet är mörkrets ort, at först uti det tilkommande skal förlåten brisfa, skuggan förskingras, sanningen blifwa mera lysande.

Den ogudagtige är en människja, som gör sig en ära deraf at lefwa utan Religion. Talen för honom om Gud; han skal höra derpå med stor kolsinnighet. Kyrkan är hans waulige mötes-plats; där pratar han, där skrattar han, där gör han det som knapt skulle kunna tillåtas uti et sällskap, där sjelfswäld eljest icke wore förbudt. Lika så litet intagen af wördnad för den man där tilbeder, som om det wore skamligt at förödmjuka sig i hans närwaro, böjer han allenast litet hufwudet och faller allenast på et knä. Aldrig hör man honom tala utan at swärja, skämta med heliga ting, försmåda det han icke känner. Högtids-dagar wäljer han hållt at ingå uti nedriga och liderliga sällskaper; han skulle blygas, om någon såg honom i Templet, och anser för ärefulle, at med flere ogudagtige af samma lynne utwälja sig et tjenligt ställe för at utsprida sina diefwulka påfund.

Fritänkaren är mer än ogudagtig; han har alingen Religion: mindre grof än frilysten, lider man honom håltre, man ahör honom äfwen upmärksamt:

med sit fina, men skadelige skämt, skadar han utan at gjöra sig sjelf men. Gudsfruktan, Ceremonier, Gemligheter, alt sådant gifwer ämnen at hans skämtande prat: han härleder alt ifrån Naturens lopp, och detta Naturens lopp, som han skulle tyckas böra härleda från et sjelfständigt wäsende, tilägnar han en slump, et öde, en wiß nödwändighet, som han fränkänner all början.

Den som tror själen wara odödelig anses i hans sinne för swag. Hvad Eron försäkrar och håller han för twiswelagtigt, gifwer Religionen titel af en wiß Politik. Om Ni wil öswertyga honom med den Heliga Skriftes witnessbörder, är det hans grundsats at ej erkänna dem.

Propheterne och Apostlärne, säger han, woro sådant folk som wi. Hwarföre skal man mera tro dem än tusende andre, som tänkt olika om Religionen? Stadna här Sjelfswälling! Nej, de woro icke sika människior som wi. De hade et undergifwet hjerta, et uplyst förstånd, et rent samwete. Ni är stadd i mörker, Ni dömer af fördom, Ni har behag i eder wilsefarelse; åtskillnaden är således ganska stor.

Deße mbillade Fritänkares språk, som, om de rätt skola beskriwas, ej annat äro än hederliga Atheer, är det wäl upriegtigt? För at rätt blifwa öswertygad derom, wille jag gärna wara witne til deras tänkesätt i dödsstunden. Om de icke sätta tro til någon Religion, hwarföre låta de betjena sig af Sacramenterne? Om de tro, at själen döer tillika med kroppen, hwarföre bäfwa de, hwarföre åkalla de en Gud, som de aldrig bekände?

De måst bekymrade wid dödens annalkande äro de, som wid bästa hälsa således sökt sig skal til otro. Ni skal icke se någon af dem, som ei ryser för dödens hotelser. På all händelse, säger Atheen uti sin förwislan, om en Gud är til, blifwer jag förddömd; om
åter

Äter ingen Gud är til, så måste man tilstå, at här finnas många dårar. Men denne Fritänkaren besinnar ej, at han är dåragtigare än någon annan.

Men, se här et annat Förnufts, slut af denne Fritänkaren: Ni, dygbiga människja, Ni tror en Gud, efter Ni väntar Er belöning för edra goda gärningar; edert omdöme är således egenyttigt, jag kan ej antaga det. Hvarföre, wil jag svara denna gudlöse, skulle jag då håltre bifalla edert? Ni tror ej en Gud, emedan Ni fruktar straff för edra brott; är det icke då billigare, at jag håltre tror den redeliga människjan?

Om Atheer och alla de som bestrida Religionen förde en moralisk lefnad, och icke förföllo til oordentligheter, hvilka blotta ansändigheten förbjuder, skulle jag kan hånda vara benågen at ursäkta dem, ånshjönt de verkligen icke kunna ursäktas; men ser man wäl någon af dem, som icke försakat ära och dygd?

Jag har än icke kunnat föreställa mig, at wärfelige Atheer finnas. Hos en Prophet läser man: Then ogudaktige säger i sit hjerta; thet är ingen Gud; det är, den ogudaktige önskede at ingen Gud wore til. Hans förstånd bestrider emot des wilja hans hjertas begär; alt upreser sig emot hans falska tänkesätt; om han icke, medelst upsåtelig ondskja, försör hos sig känslan af en Guds warelse, blifwer han änteligen nog tydeligt warse at han bedragit sig. Men hwad det är faseligt, at ej erkänna och ångra sin wilsefarelse förrän i den stunden, då man känner Himmels wrede! Hwad det är faseligt, at icke bekänna en Gud, förr än just då han sätter sig at döma den ogudaktige, en oblidkelig hämnare öfwer des gudlösheter!

Jag tror icke den människjan, som under hela sin lifstid förkastar Erön på Gud, och jag är ful-

Komligen öfvertygad om min Religions sanning, då jag ser de gudlöshet i döden åkalla en Gud sig til hjelp.

Efter alla de öfvertygelses, som wi böre hafwa om vår Religion, förstår jag icke, huru det kan gifwas folk af så fräck gudlöshet, at de kunna skranta med deras Irreligion i dödsstunden. Huru kan det vara möjligt, at de icke blifwa förskräckte för alt det hisseliga och fäseliga i denna sista stunden! Jag kan icke tro, wagtat den förstådda trygghet, som de binda til at wisa utwärtas, at deras själ kan wara uti et werkeligt lugn: denna utwärtas sülhet är falsk, denna öföfräckhet är bedrägelig. När förståndet endast skal uthärda blotta döds-ängesten, at förtiga bebröfweliga beträffelser öfwer det förbigångna, samt ännu förskräckeligare följer i det tillkommande; så synes mig, at det skådespelet allena måste gjöra den ståndagtigaste försagd.

Jag har läst uti le Socrate chretien de Mr de Balzac en Historia, som gjort mig sielf bestört. Han berättar, at då en utländsk Förste war nära döden, kom den protestantiske Theoloaen, som plågade prädika för honom, beledsagad af två til tre andre af samma Bekännelse, at besöka honom, och bad honom afläggas sin Tros-bekännelse. Försten har då swarat honom leende: "Min kära wän, det gör mig rätt, wadt at jag icke kan gjöra Er til wiljes i det Ni begär af mig; Ni ser nog, at jag icke kan förmå at hålla långa Tal: jag wil allenast säga Er med få ord: at jag tror at två gånger två äro fyra, och at två gånger fyra äro åtta; den där Herren, tillade han, (pekande på en Mathematicus, som war tilstädes), kan underrätta Er om de öfrige vår Tros puncter."

Är det icke något fäseligt i dessa orden? Är det blindhet eller Fritänkteri-skryt? Är det kallsinlighet eller

eller öfwerdåd? En människja dö med dessa tänkesätt, wid aflidandet prunka med den åran at tro räkne-talens riogthet, och icke hafwa någon annan än denna Tro! Efter han wet så wäl, at två gånger två gjöra fyra och två gånger fyra gjöra åtta, får han tid nog at använda denne kunskap wid beräk-nandet af en olyckliq ewighets år.

Är det tid at spottas i döds-stunden? Kan wäl skämt wara mer otidigt än då? Har man då för-gåtit, at det är just den stunden Gud förbehållit sig at se sin lust på de gudlösa.

Intet bör mera sorgfälligt wärdas än tilfället at tala om heliga ting: det är skamligt at hafwa ingen Religion; det är löjligt at skröta dermed. Inom sig måste man känna samwets-agg af Gudlösheten; offen-teligen kan man icke räkna sig den til heder.

Stilpon gaf et mycket wissligt swar at Crates, som frågade honom, om Gudarne hade något nöje af människors tilbedjande: Fråga mig derom i en-rum. Om han hade föäa wördsamma tänkesätt om sina Gudomligheter, trodde han det icke wara honom tillåtit at offenteligen förklara dem, eller ock af en nogräknad granlagenhet gjorde han deraf en hemlig-het, såsom det icke war nödigt, at okunnige singo del af sådant, som långt öfwer gick deras förstånd.

Man bör icke säga hwad man tänker om wisa Religions-mål i sådant folks närvaro, som antingen våra willo-meningar kunna förskämma, eller wäro polerade tankar kunna förleda, om icke til otro, dock til twiflan. Man må icke tro, at jag gillar den fri-heten at gjöra sig sielf stadgar; jag wil allenast tabla de okunnige, som tala om våra Mystierier utan wörd-nad, eller de Lärde, som i otid öfwa sin granst-ningss-gäfwa.

I synnerhet bör man iagttaga denna förbehåll-samhet emot Fruntimmer, som äro naturligen nyfikna:

de wela weta alt, roa sig med inkast, begära uplysningar, wedertägga grundsatjer, enwisa emot öfvertygelsen. Gack derföre hådanester icke mera, nymodige Theolog, at artigt i gränderne framkasta en fråga, hwaraf både eder och min salighet bero: beder man Er säga edra tankar om Råden, antingen tig då, eller tala derom såsom innehafware af densamma.

En Christen, som wil gåckas med sin Religion, synes mig brotligare än den som blott i hjertat är Utthens. Denne senare tror wäl icke en Gud, men han säger det icke; den förre tror wäl en, men han låter andra wackla i öfvisshet, och förleder dem til kätteri.

Hwad är mera wanligt, än at förklåda Sedelåran och gåckas med Religionen? Man finner Nylårare, så wäl i Församlingen som i werlden; nyfikne, som wela hafwa sina tänkesätt alamodiske, fast än de sjelfwe först inse deras orimlighet.

Så många olika omdömen om et och samma mål i Sedelåran tjena blott til at beträffa det, som Religionen gillar. Man skulle ofta icke weta, på hwilken sida rätta meningen wore, om icke den enwist blefwe besfridd, och en hemlig uplysning ifrån himmelen gäfwet tillåna de elaka. Man förfare allenaß upriktigt; man följe hwarken sin böjelse för odöbligheten, när sanningarne öfwerståga människo-förståndets gränser, icke heller sin böjelse för en frivillig okunnighet, när de besfrida passionerne; så finner man utan swårighet uplösningen af de stridigheter, som tycktes stå förnufstet.

Olikheten i de meningar, som borde upmuntra lärgirigheten, werkar gemenligen ej annat, än at den upretar falske fördomar; emedan man ej anser densamma så mycket med sanning, sökande witness ögon, som med upåtkne åskådares ögon, hwilka blott lysra efter at få blifwa domare öfwer deras öde.

Vi sätte of emot de sanningar, som wi borde weta, och wi förkaste dem, som wår egen kärlek icke finner sig wid at gilla.

At icke röras af de gudomeliga witnessbörders öf-wertygande kraft, som Kyrko - Fäderna förkunnat, eller af de Evangeliska Sanningars lysande anseende; o Himmels! hwilken orörlighet, hwilken förhårdelse!

De Lärde hafwa i almänhet mindre Religion än de ofkunnige. Ju mera de se, desto mera wela de utgrunda; ju mera de uplåcka, desto mera twisla de; nog djerwe för at wilja utforska Guds oransakeliga råd, söka de flygga sig under sit förnufts grantagna genstråfwighet.

Grof ofkunnighet, alt för grantät wett, skada begge Religionen. Om man är ofkunnig om alt, wderlägger man intet; derifrån härleder sig widskepelsen. Om man wil utgrunda alt, tror man swårtigen; der af upkomma de gudlösa twiswelsmålen.

At så mycket nagelfara Religionen, är en farlig enwighet: förnufts slut werka aldrig någon låragtigare Tro: ty den sanno Tron sätter åsido alla betragtelser, och tror blindt.

Hwilken förtjusning förhindrar människorna, at undergifwa sig Religionens of, at åtlyda sanningen? De skulle intet håtre se, än at man förklådde densamma för dem; de skulle gerna önska at ingen kände den, på det at ingen måtte lära dem den: de wille, at Sedelärans stränge grundsatser förblefwo ewigt obestrisfwelige; antingen de då kunna inbilla sig, at de äro ursåktelige om de icke lärt något, eller ock de frukta, at en aleför öf-wertygande underwisning kunde störa deras fattade beslut at följa deras lustars behag. Manu mera, de skulle önska, at Sanningens Uphofsman icke wore til, at den sactan, hwars sten genomtränger deras åtrås moln, aldeles utfläcktes, i hopp at deras ofkunnighet skulle derigenom winna ursåkt, deras synder blifwa ostraffade. Ehus

Churu finilige wi kunne wara at befrämja lögnens sak, ehuru billiga wi tro våra omdömen wara, försare wi dock ej uprigtigt. I förstone wacke wi mel- lan godt och ondt; förståndet griper sig an, man skulle kunna säga, at hjertat och wil taga del i denna möda, ty begge synas beskålsamme med urskilningen deraf; men i själwa werket är föga alwar i dessa gran- lagade undersökningar. Om de woro uprigtiga, så skulle en snäll kännedom af det onda wisa oss utan swårighet hela widdden af det goda.

Det är en följd af vår önska, at man hållre siter efter det onda, som man wist känner, än efter det goda, som man mer än til halfs blifwer warse. Man är försäkrad derom, at det är ganska wäl gjort, at af- hålla sig ifrån wisa ting; man twislar om det är förbu- dit at antaga andra, som man håller för oskyldiga, men hwilka dock ej äro det: är det ej at redan gjöra sig brot- sliq, at besluta begå en gärning, som ofelbart skal gjö- ra oss det? För öfrigt, huru stor wisshet inbille wi oss kunna äga? Bele wi, at man skal uttryckeligen utmär- ka för oss gränsen för Christiendomens fullkomlighet? Hwartil den förbinder oss efter yttersta stränahet? Skole wi frukta at gjöra för mycket? Skole wi ej äfwen fråna, om ocker, om förtal endast äro lindriga fel; och skole wi ej uphöra at wara ockrare, bakdantare, förrän man öf- wertigat oss om dessa lasters fastlihet?

Om höfwes, säga de, som hafwa blott et swagt begrep om Religionen, och höfwes en lättöfwad dygd, som är hwar- ten beswärad eller nogräknad; en heders-dygd, som inkrän- ter sig inom ytterlighet i det onda och brist i det goda; en na- turlig dygd, som afböjer stor dråttwisa utan at förbinda til allför ordentelige wägar; en almän dygd, som kan förliskas med anständighet; en borgerlig dygd, som förenar samwetet med egennyttan, werldens maner med Christiendomens grundsatser: är icke det et wacker

Systeme?

Stockholm, tryckt hos Carl Stolpe, 1779.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 8.

Förtjensten.

Den sanskyldiga dygden äger intet förtroende hos människorna: den billige medelväg, som utgör det förnämligaste lynne-teckn, är dem obekant. I alla våra göromål finnes något antingen alltför mycket eller alltför litet. Man får icke se i werlden ett ordentligt ädelmod, en upriktig wänslap, en dygd utan ytterlighet eller brist. Man smickrar där öfwer höfwan; man bestraffar med bitterhet. Somliga äro slösaktige, andre girige: den talar om sig med styt, som tror sig råttat sitt fel när han talar derom med föragt: den Wän, hwilken man tilwitat otacksamhet, faller i deras fel, som tro sig böra tjena andra på sin heders bekostnad; den, hwars godhet man tadlat, blifwer på det yttersta sträng; en annan, öfwer hwars hårdhet man klagat, blifwer lättfinnig: torteligen, dygden kännes här icke sådan som hon bör wara.

Det gifwes ibland öf högst halfwise och halfdygdige. De dygdigaste tidehwarf hafwa aldrig frambragt någre fullkomlige, och alle de, som forntiden räknat ibland de wisas tal, woro ej annat än högsfärdige strymtare.

Hwarwid skadade en Catos wisshet? Huru långt sträckte sig en Diogenis måttelighet? Denne inhyses sig uti en Tunna, med förbehårande at han wille fly människors omgånge, medan hans hjerta är mera såfängligt än Alexanders, hwars åra han föragtat.

Cato, den wise Cato, har han altid varit det, när han, för at unnika Cæsars åsyn, tilltyndade sig sjelf döden?

Churu ofullkomlig desse falske Wises förtjenst warit, kunne wi dock icke hinna til deras högd: Skole wi då säga, at dygden i denne siste werlds. åldren blifwit bragt til fullkomlighet?

Den efter sannolikhet grundeligaste förtjenst lyser allenast några ögnablick: kort efter, at den har uplyst oss, förörkas den.

Wåra dygder åro så swaga, at et lappri kan förwandla och förskämma dem. I dag är man wis; i morgon anser man för en åra at icke mera wara det. Så länge människan lefwer, kan hon undergå förändring, ifrån last öfwergå til dygd, ifrån dygd til last.

Man måste se dem dö: sade en af forntidens Wise, som man wille utnämna til Domare öfwer tvåanne måns förtjenst. Wårt sista förhållande här i werlden; fördomer eller urskuldar oss; och derefter så wi wår Dom.

Början af Neros regering war ärefull; men fortsättningen och slutet woro elaka. Augustus deremot började som en Tyrån; men under sina senare Regeringsår uttrade han en mildhet, som man efter det föregående grymheter icke kunde förmoda. Hwilken skulle icke försäkrat, at Nero, sedan han wägrat undertekna tvåanne Misgärningsmåns Dödsdom, också framgent skulle skonat medborgares blod? Han spilte dock obarmhertigt sin Moders och sin Låromåstares, samt tusende andra förnämna personers lif. Hwilken hade kunnat tro, sedan han set Augustus så grym, at Rom och det förnämsta hufwuden skulle kunnat unblippa hans raseri? Men hwilken underbar förändring! han söre skrifwer sig sjelf sagtmodighets och billighets Lagar, tillgifwer Cinna, beklagar Mæcnas dödd, förbinder sig med

med Agrippa, älskar Medborgare, wisar all möjelig omsorg om Republikans bästa, och dörr såsom en god Kessare.

Dygden lånar alltid en högre glants af stjörna personer: en medelmättig förtjenst pryder dem oförlifneligen mer, än en förträffelig förtjenst de andra. Man kan säga, at stjörna personer gifwa sjelfwa dygden et mera lysande anseende, i stället för at den förlorar alltid något af sin glants hos de mindre behagelige Bruntimren: bortblandad och lifsom begrafwen ibland oräkneliga fel, utstijler man icke så lätt dess intagande wäsende.

Dygden gör ingen heder, om den ej öfwas på det wackra moneret: det gifwes maner at wara dygdig, lifsom maner at wara snygg.

För at kunna känna dygdens behag, bör man wara dygdig: således äro sielfswällingar dersöre naturligen känslolsse. Dock se de henne sällan utan förundran: öfwerhopade af sina oordentligheter, äro de gaussta misnöjde dermed at de icke kunna öfwa det goda.

Den liberligaste högagtar den ärbara människjan: emot sin wilja gör han henne rättwisa, och gifwer henne inwärtas det wänesbörd, som Saul gaf David: Du är wärfärdigare än jag.

Åstundan at blifwa fullkomlig är gemenligare en werkan af egenfärleten, än en upriktig afly för lasten.

Eedan förtjensten uphört at gifwa oss Herrar, har nästan alt slags Herrskap blifwit förhateligt: de som börd och ynnest beklädt med offentlig myndighet, äro wanligen hårde, och man finner sällan billighet hos dem, som lycka eller förmögenhet satt öfwer wära hufwuden.

Det är icke mera dygden, som utgör förtjensten: åtminstone erkänner man icke mer en sådan förtjenst: Den redliga människjan förtryckes, dess berömligaste

gerningar blifwa straffade så, som den nedrigaste tro-
löshet förtjente. Dess redlighet, som borde befordra
honom til stora lysor, affstänger honom just derifrån;
dess öweldighet werkar mistroende; dess sorgfällighet
gör honom mistänkt at wara en orolig människja, som
wil stifta owäsende.

Den tiden är förbi, då blotta wissheten öpnade
vägen til åran. Lyckans tilgångar äro stängde för för-
tjent folk: de sly jämwäl de uphöjelser, som härleda
sig ifrån stämplingar och nedrigheter.

En hederlig man wil hålte intet öka sina wilkor,
än minska något af sin dygd. Årelysnaden förtram-
par wissheten, åran, redligheten, och upreser på dessa
ruiner sin högghets grundwalar. Trösta dig, du redli-
ge man! den brottsliges werk har allenast sin wissa
tid, och denna tid är kort.

Wi se en man upstiga til stora beställningar; låt
öf ej efterfråga dess förtjens: kan hända, han har ic-
ke någon annan än den at wara lycklig.

Är det förtjensten, som bidrager til uphöjelse?
Exempel af oräkneliga personer, som hafwa blott en
slump at tacka för sin lycka, bewisa motsatsen. Wän-
ge blifwa store i werlden med medelmåttig sticketighet;
och utan at de behöft göra sig den mödan at söka ut-
föra owanliga bedrifter, hafwa de dock den lyckan at
hållas för folk af en fullkomlig förtjens.

En förtjens, som är öfwerigiswen af lyckan, tjänar
endast til at göra den, hos hwilken den finnes, mera lö-
jelig. Namn af Skald, Författare, Lård äro förroläm-
pande. Titlar, när man icke derjemte blifwer hedrad, el-
ler man med dem lesfwer i nedrighet. De äro hedrande
för en Konung, en Förste, en Grefwe och annan för-
näm Herre; man gifwer dem åt tusende andra på Namn,
man lösar bort dem af föragt.

De Store göra intet som icke blifwer dem råttat
til go.

til godo: om dem fattas förtjenst, är smickraren nog be-
 ställsam at ersätta denna brist.

Alt talar hos de Stora, säger smickraren: hvil-
 ken wåltalighet ligger i detta ordspråk, hwilket förstånd
 i detta kännetekn, hwilken styrka wid det tillfället, hvil-
 ken artighet i dessa maneren!

Vi hafwe den olyckan i ringare stånd, at uträdda
 många saker som icke blifwa anmärkte, och som woro
 för oss aldeles förlorade, om icke dygden ägde sin be-
 öning inom sig self. En enskilt må hafwa all upstån-
 delig skickelighet; den förnåme, ehuru ringare til för-
 tjenst, tager dock altid företrädet af honom: man anser
 den förre allenast til halfs, man förlorar icke den sena-
 res minsta rörelse ur ögnastigte.

De Store kunna fela saklöft. Granskningen går de-
 ras brister med tyfnad förbi. De hafwa åran at tacka
 för det de äro dygdige. Smickran sätter fördelstuga
 färgor på deras minsta förtjenster. Man ser en Hof-
 man gifwa en Almosa: hans barmhertighet får offente-
 ligt beröm, medan man förtiger en ensalbig Borgares
 frukostighet, som af sin egendom bidragit til et Hospi-
 tals inrättning. En Officerare, som är kånd af för-
 nåm börd, ställes i jämförelse med Hjeltar, för det han
 dristigt wågat sit lif, medan den tappreste Soldat är
 bortblandad med de sega.

Jag twiflar mycket derpå, at man kan finna en
 nog allmän förtjenst, som lika utmärkte sig i alla stånd.
 En kan inlägga åra i buslersamma förrättningar, som
 i en stilla lesnad ej är mycket ansedd; en annan kan ly-
 sa i enlighet, som af förnåma underhandlingar blif-
 wit boretståmb. Det är således högst angelägit, at
 sätta sig i det stånd, där man kan gifwa sin förtjenst
 all behöfwelig dager.

Hälften af en Hjeltens förtjenst bör lysa i hans ut-
 seende: hans ögon böra gifwa honom tillkänna; alt hans
 ut

utwärtens slikt bör gifwa någon uplysning om hans dygder. För öfrigt förstå icke lysande stenbarheter, för at deraf kunna fatta et sundt omböme om förtjensten.

Ungdom wannhetar de stickeligastes förtjenst: ung Advocat, ung Läkare, ung Lärare, ung Rådsherre: alt folk, til hwilka man har slätt förtroende.

Den renaste och utmärktaste Förtjenst har ej altid den lyktan at behaga. Ofta väcker en man af blott naturligt snille förundran. Här fordras tillfälle, här fordras et wäl afpassat ögonblick, här fordras ännu något jag wet icke hwad, som jag är harmsen at icke känna.

Många personer äro pryddes med medelmåttige egenheter, hwilka det icke skulle anstå at wilja prun-ka med sällsönte. Om en människja af ringare stånd wille taga sig före at härma en stor Herre i ädelmodighet, skulle man falla den slöaktig; men om hennes gifmildhet är mättelig, kallar man henne fritoflig och tjenstagtig. Det skulle illa anstå en Borgare at wilja täfla med Adelsmannen i tapperhet, med Hofmannen i artighet, man skulle anse honom för en dum Storckrytare; men allenast han ej är nedrig som en slåm, eller tölpaktig som gemene man, blifwer han nog högaktad.

Medelmåttan, som förklenar de Storas dygder, utgör det snärre folkets wackraste förtjenst. Wiså Er medelmåttigt ädelmodig, medelmåttigt artig, medelmåttigt qwick; så skal alt gå Er wäl i hand. Om Ni gifwer mig högfatet, sade ganska wäl Herr Pascal, tager jag det ej emot; om Ni hänwisar mig til det sämsta, skulle jag likaledes wågra det, emedan jag wet, at alt ytterligt winnet ingen högaktning; och at man bör hålla sig wid medelwägen.

Medelmåttig förtjenst är nyttig öfwer alt; en utwald förtjenst passar nästan på intet ställe.

Det

Det är et brott i wissa tidehwarf, i wissa Städer, at hafwa förtjenst; man anses med förakteliga ögon.

Låt oss icke wara så grantyckte med förtjensten: Stats-klosheten bjuder, at man stundom skal berömma sådana saker, som uti en ordenteligare tid skulle blifwa tablade; eljest anses man för afundsjuk.

Vi förundre oss deröfwer, at se Store mäns barn ej alla blifwa arstagare til de wackra förtjenster, som utmärkte deras Förfäder. Men gör det oss besörte, at en rik Mans son försättes i en neslig fattigdom?

At stryta med förnåma Förfäder, och bewisa sina anor med utsetna Pergaments-Bref, är det någon förtjenst? Den som icke wisar mig dygder, kan icke truga mig at högagta sig. War wis, war ädelmodig, en wän af det goda, obrottlig i Edra löften; så skal jag icke måta min högaktning efter Ebert stånd.

Drantes är en gynnad man: hans slägt befläder ärefulla beställningar; han har oändeliga rikebodar, innehafwer ansenliga Ämbeten, är älskad, är wördad. Är han wis, är han dygdig? Ni swwarar mig intet derpå. Så kan jag defutom icke högagta denne Drantes, ehuru Ni uphöjer hans förtjenster för mig.

Förtjenst är hedrande, änskjönt den saknar lyckans fördelar; men efter egennyttans språk är lyckans ynneft högst förmånlig, och kan alt för wäl bestå utan förtjenst.

Många Personer hafwa stundom rätt löjeliga förtjenster. Ut räfna det sig til förtjenst, at wäl kunna dansa, wäl kunna måla, wäl förstå klåda sig; det är sannrsligen at litet förstå sig derpå.

Werldens omdöme om förtjenst är söga nogräfnadt. Man behöfwer en Hofman, man wet at han har Credit, i synnerhet på Penningar, man slutar deraf, utan widare undersökning, at han har oändelig för-

förtjenst; om det skal wora någon, änskjönt jag icke kan tro det, så måste man dock medgifwa, at den ej är personlig.

En Ämbetsman, som snällt afgör sina mål, en Officerare, som icke begär någon oförrätt, en Köpman som ej upstjuter med betalningen, anses för folk af förtjenst: jag wil medgifwa det, allenast man medgifwer mig at de hafwa blott en half förtjenst. Bewisa för mig, at den Magistrats-Personen är billig i sina Utslag, at den Officeraren har samwete, at den Köpmannen är redlig; så skal jag tro Er.

Man ser en wildsint, en otacksam; man dömer strax, at det är en wanhederlig människja, det omdömet är icke fallst. Man ser en annan, som tilbringar hela sin lefnad uti spel, som underhåller et fördärweligt omgånge med qwinfolk, som deltagar i hemlige stämpingar: måtte man twefkar om at falla honom en artig Karl?

Hwad man nu för tiden kallar en artig Karl är såga Klisgaktigt ifrån det, som werkeligen hederligt folk kalla en Skålm. Lycas, sdger Elenor til sine wänner, har tjent mig uti en twiss: jag har sått be 100 Ducater, som han lofwat mig; jag wann och sedermere 50 genom hans behändighet. Hwad swara då hans wänner härtill? Lycas är en artig Karl. Men jag frågar dem öter: hwad kunde Lycas mera göra, för at härma Skålmars bedrifter? Ni sdger, at det wor hurtigt at tilbuda Elenor sit bistånd; men hade det intet warit drefullare för honom, at försöka desse på hwarandra förblittrade wänner? Ni kallar hans besiddsamhet at upfälla sit löfte för adelmot, men war den det och ester årens lag? Och räknar Ni då för intet hans ocker på sit Lån? Han har låtit Elenor winna 50 Louis; men han Kulle icke wunnit så mycket, om man å andra sidan warit så bedrägelig som Lycas. Det är likwät denne Lycas, som man anser för en artig Karl.

(Slutet följer härnäst.)

Stockholm,

Tryckt hos Humblins Enka, 1779.

Den

Swenske SPECTATOR.

N:o 9.

Förtjensten.

(Fortsättning och Slut.)

Jag har icke gode tankar om de personer, som man hedrar med denne titul: sållan lärer den tilläggas en werkeligen hederlig Karl.

Man må icke säga om Iñdorus, at han går sig samwete deraf at begå en orättwisfa: det är en artig man; se, så dömer man bättre om honom; man kallar honom äfwen en rebelig man.

Hoffolk gifwa den egenkapen af artig Karl företråde för den af rebelig Karl, emedan de fästa wid den förra jag wet icke hwad för et begrep om förejenst, som de mera högsagta än den werkeliga, hwilken de ej en gång wårda sig om at känna.

Han har alla egenkapet af en artig Karl, sade man en gång til mig om en wif person. Jag behöfde icke mycken tid för at upptäcka dess lynne. Hans artighets förtjenst bestod deruti at begå brott för at tjena den tredje eller fjerde, swärja wid hwart ord, beledsaga sina tjenste-tillbud med faseliga eder, änteligen intet mindre wara än hederlig Karl; och då först winner man et hederligt ryckte för at wara det.

En stickelig man hade fått weta, at en Synla blifwit ledig, flyndade sig at resa til Hofwet och begära

gåra den af K. Ludvic XI i Frankrike. Konungen vågrade honom densamma rent af, utan at lämna honom minsta hopp at kunna vinna densamma. Supplicanten tackade Konungen på det underdånigste, och gick sin väg. Såsom Konungen väl wiste, at han war en ganska förståndig man, trodde han, at han icke väl förstätt hwad han sagt honom. Han lät då kalla honom tillbaka, och frågade honom, om han rätt förstätt hans mening? Ganska väl, Eders Maj:t, swarade han. Hwad har jag då sagt Er, fortför Konungen at fråga? Eders Maj:t har nefat mig Syllan, som jag begärat, swarade han. Hwarföre har Ni då tackat mig? frågade Konungen ytterligare. För det Eders Maj:t snålt vågrat mig, swarade Supplicanten, utan at låta mig förspilla min tid på ansöknung hos Eders Maj:t, och uppehålla mig med såfångt hopp. Konungen blef så förnögd öfwer detta swar, at han gaf honom Syllan, och lät genast utfärda Fullmägt derpå för honom.

Om Kärleken.

Hvem är icke bekant den passion, som wi kalle Kärlek? Och hwem är den ej obekant? Hela werlden talar om den, hela werlden är okunnig om den; hela werlden känner den, ingen kan gifwa derpå en riktig beskrifning; ty den låter sig icke kännas af alla, eller alstid på lika sätt. Hwar människja har et eget sätt at älska, och som nästan aldrig finnes lika hos en annan. Skinnaden i Temperamenter, Characterer, Stånd, Wilkor, Professioner och År utgör och nog skillnad i Kärlek. En långsam och kallsinning man älskar icke såsom den hetlige och håftige; den frisinnade och öpenhertade icke såsom den förbehållne och inbundne; Hofmannen älskar icke såsom Ambetsmannen, icke heller denne.

denne såsom Krigsmannen; Köpmannen icke såsom någöndera, och Handtwerkaren icke såsom någon af alla desse.

Samma människja är icke lika ålstande i sine särskilte åldrar: Climacteriska omloppen göra deruti märkliga förändringar. Man kan ålsta på 4 sätt. Antingen ålstar man endast skönheten, eller söker man allenast winna en wis person, eller söker man båggedera, eller ock intedera. Första böjelsen, som angriper en Ynglings hjerta, då han kommer ut i werlden, är gemenligen Kärleken. Pallas betäcker honom såfångt med sin egibilla skjöld: man må säga hwad man wil, om Temperamentet intet kommer emellan, så skal denna wisa Gudinnas Skjöld icke förmå afwärja te pilar, som skönheten, understödd af konsten, förstår at behändigt afskjuta. Sedelåran och föreställningar kunna wäl någon tid uthårda deremot; men ånteligen försvinner denna fruktan, som en långwarig hörsamhet gjort lifsom naturlig hos Ynglingen; rådbhogon förwandlar sig småningom i frihet, friheten i dristighet, och dristigheten i djerfhet. Man brödsförtar sig nästan altid i djupet, när man med alt för stor förströskan spaserar derutmed. Ut intet tilfälle kan förmådenhet wara farligare - - En Ynglings hjerta är så swagt, pilarne med hwilka man wil såra det så fina, at det är nästan en moralisk omöjlighet at han kan agta sig berföre. Jämwal Alderdomen, ånslönt understödd af erfarenheten, misräknar sig nog ofta derpå, när den litar för mycket på sin styrka. Det händer sällan, det händer nästan aldrig, at ej en Yngling, när han kommer ut i werlden, ju blifwer anstucken af denna smitta. Dristighetens torbrade wäl, at man sökte låra känna sin böjelse, at förekomma den dermedst, at man unwek at alt för ofta omgås med det som behagar, at man gwałde gnistan, af fruktan at den kan blifwa en eld, och af

den sedan en eldsvåda; men dertill fordras ock Årmin-
 stone, at ungdomen wille bruka esfertanken innan den
 ingick någon förbindelse; och det pågår den icke gerna
 göra förrän intet botemedel mera finnes. Låt oss bry-
 ta böjelsens enwisher, innan den blifwer en wana, och
 wanan en nödwändighet. De första Kärlekens rörelser
 äro gemenligen swaga: den förste pillen han affsjuter kan
 icke tränga långt in, och man kan utrycka den utan at
 känna mycken sweda. Kärleken är endast en Dwärg,
 när han först wisar sig; men så snart han får inlogera
 sig i hjertat, blifwer han där stor såsom en Zätte, hvil-
 ken befäller med högmöd och myndighet. Hvad skal
 man då göra, frågar man, för at icke blifwa insluren
 i denne Fogelfångares snaror? Man bör försi icke söka
 tillfälle dertill: det är redan en wigtig punct; det infin-
 ner sig nog snart af sig sjelft, utan at man behöfwer
 göra sig besvär at söka det, och gifwa anledning dertill.
 Gör det andra, låt oss fly det när det wisar sig; men
 låt oss fly utan besinnande, utan at se oss tillbaka; låt
 oss störta oss i watten, såsom Mentor gjorde med Tele-
 maque, om det förföljer oss. Låt oss äfwen unnwisa dem,
 som äro anstuckne af detta smittande onda. Lättja är
 Kärlekens Moder: man bör qwäsiw denna Modren,
 om man wil förekomma fostrets mognad. Til den än-
 dån bör man gifwa sig förstånd några alfwarsamma
 och ordenteliga sysselsätningar, som förnänligen under-
 hålla dess upmärksamhet. Förståndet är en eld, som
 wil altid wara i rörelse. Om man ej är sorgtällig, at
 sysselsätta det med sådana föremål som syssa på dygd,
 söker det sjelft sådana som leda til last. Låt oss läsa wissa
 arbeten, som jämte det be angenämt roa oss, äfwen kun-
 na underwisa oss, och upwäcka hos oss kärlet til dygden.
 Alla böcker, som icke leda til detta mål, böra förkastas
 såsom snyttiga, och såsom tjusande förgift, hwilket söf-
 wer själen och kastar henne i et slags dödlit bortdäm-
 ning.

nina. Romaner hafwa gjort flere lastbare, än goda Böcker gjort dygbige; och goda Böcker hafwa mindre fört de lastbare til förbättring, än Romaner förflämt de dygbige. Det är sällsamt, at en Man, som älskar Studier, är liderlig. Låt oss wälja wisa och försynta wänner. När en dygbig Yngling förbinder sig med en liderlig, måste anringen den gode, da den onde til dygden, hwilket är sällsynt, eller ock den onde förderfwa den gode, hwilket är ganska wanligt. Ja, här har man wackra lärdomar at förekomma det onda, säger man; men giswas ej också några för at bota det? Ganska så . . . Et specifikt Botemedel för denna sjukdom är det Gyllene Rifet. Den botas nästan aldrig förr än den fått rafa ut sin tid; den är såsom en eld, som ej uphöret at brinna, förrän den har intet mera at förstå. Många hafwa aflidit utan at de blifwit botade, och fört den med sig i grafwen under raseri och förzwellan. Ovidius, som skrifwit om Konstn at älska och Botemedlen för Kärlet, är en lika så elak Läkare i det ena som han är en Rickelig Mördare i det andra. Det behöfwes icke mer än en blick, et ögonkast, för at giswa en et sting genom kroppen; men hela är förslå sjukdom icke til at läka det, och hela Fältflårens Rickelighet kan ofta icke hindra at man bör deras, eller at man har men deras i sin öfriga lifstid.

Dock, för at icke blifwa saker til det pedantiska fel, som La Fontaine förberår sin Stelmästare, låt oss se om wi kunne räcka dem handen som dränka sig. Den som af swaghet, eller hwad annat stäl som hållt, finner sig fångad i kärlekens snaror, och som uprigtigt wil entlediga sig derifrån, finner alltid botemedel inom sig sjelf: jag säger uprigtigt, ty det är sällsamt at finna mycken uprigtighet hos älskare. Ut säga at man icke mera wil älska, är icke det at säga, at man älskar ännu mycket? Ut säga, at man wille blifwa botad, och

at werkeligen wilja blifwa botad, äro tvåanne helt olika saker. De som wille, men ännu icke hafwa styrkan at wilja, böra iagttaga tre punkter. Den förste är, at göra en allwarsam betragtelse öfwer lyckan, hwars swartsjuka icke tål någon mebtåflerska. Lyckan äskar hjertat helt och hållet, och så snart hon kan uplåcka, at wi fire tvåanne föremål på en gång, blifwer hon ganska förbehållsam uti sin ynnest. Låt oss söka sysselsättning och nöjen, som svingra våra bekymmer och roa oss. Inteligen bör man ock göra för sig sielf en trogen afmålning af de fel, som aldrig underlåta at finnas hos den ålskade personen.

Hwad det första medlet angår, är det icke det minst kraftiga af de trenne. Det är wist, at man icke gerna kan ålska och göra lycka på en gång. Det ena hindrar söljagteligen det andra. Om en lycka, ehuru wäl skadgad, dock stundom förstöres af Kärelesen, hwad skal då warda af den som knapt är börjad?

Det andra medlet kan också hafwa sin stora nytta med sig. Ombytte af sysslor, rum, föremål förorsakar nödwändigt omkast i hjertat. Cabinets-Herren, Spelaren, Jägaren äro gemenligen icke mycket kåre. Det är ock sant, at man bör högeligen taga sig til wara, då man unwarer en ytterlighet, at icke falla uti en annan. Frånwaro, aflägsenhet, resor äro nästan oswifliga botemedel. Huru kan man hålla sig ifrån, frågar man, huru kan man aflägsna sig, huru kan man vilja sig ifrån et föremål, som förtjusar? Bered Er småningom på at icke mera se det, under det Ni ser det sållan: om Ni först kan winna otta dagar, beriswer Ni det snart til femton med liten möda; och ifrån femton dagar, om man fördubblar sin slit, kan man wäl hinna til en månad utan at dö deraf. Nu måste den, som kan lida sin Kärestas frånwarelse en hel månad, wifferligen kuuna förmå sig at aldrig mera se henne, i synnerhet om han har billiga skal til misnöje. Det

Det tredje medlet gifwer icke de twänne andra es-
ter. Intet kan lättare betaga oss en gynsam fördom,
som wi fattat om någon person, än upmärksamen af nå-
gra dess fel, i synnerhet om de äro nedriga, Namliga
och föraqteliga: de tjena til rättelser för den öfwer-
drefna högagting, som wi osörffigtig- wis betygat för
densamma. Hundrade bygder göra stundem mindre
upmärksamhet än en enda bristfällighet. En liten ofull-
komlighet, et lapri, et wårdslost infall unsluppit ur en
Stånbers mun, med et ord, et intet har stundom gif-
wit mer affmak, än tusende lysande egenskaper kunnat
wäcka kärlek. Det wårsta är, at större delen och nästan
alle åttare föröka alltid sine Beherrskarinnors fullkom-
ligheter, och förminna deras fel. De wela sällan med-
gifwa, at den som förstätt tjusa dem gjort det utan
skäl. Om man wisar dem något bristfälligt hos hen-
ne, så är det intet, mindre än intet; och för öfrigt är
det ej ersatt af tusende andre wackre egenskaper? Hög-
mod och egenkärlek förblända deras ögon, och hindra
dem at se wid ljusan dager hwad mindre skarpsynne blif-
wa warse i mörkret.

En Karl lider icke gerna at man talar illa om hans
Käresta; men hwad hans wänner beträffar, så upoffrar
han dem utan swärighet: deruti wisar Kärleken lika så
stor billighet som urskilning. Strånghet hos en Be-
herrskarinna är säkert icke det som afwånier oss ifrån
henne, twärtom: när et Fruntimmer förstår nyttja den
i behörig dos; när hon förstår förswara sig med mun-
terhet; när hon är snillhyndig at uppspinna undanskyt-
ter och sagra sten, på hwilka hon kan sätta en sanno-
lik färg; är hon mycket farligare, och strångheten är då
en spåre, som äggar kärleken at löpa fortare, ånsjönt
han icke kan underlåta at knota beröfwer. Strånghet-
ten, i synnerhet den som wid tilfalle kan upwäcka i en
åttares hjerta fruktan för en Rival, är et salt för kär-
leken,

leken, som hindrar den ifrånⁿ at förflämmas; men et Fruntimmer bör weta stickeligen styra densamma, och känna de ställen hwarest den måst behöfwas; och de där den mindre är nödig. Nå besitta nog denna sticklighet; och det är en lycka för Manlönnet, ty det låter icke rätta sig häruti. Kärleken är et ganska läckert barn, som behöfwer söga näring: han lefwer sin måsta tid af bara hopp, wäder och chimerer. En fast och stadig söda quäfwer och dräper honom. Det är således icke strångheten, som kan afföndra oss ifrån dem, så framt den ej är beledsagad af grofhet, wildhet och grymhet. Et skönt och stolt Fruntimmer är så mycket farligare; men et skönt och wildt Fruntimmer har sit antidote med sig. Coquetterie, otrohet, oredlighet förnä oss ej altid til något wisst beslut i kärleken, så framt wi icke hafwe derom öfwe tygande bewis; men allenast de äro något twiswelagtige, allenast hon kan sätta derpå et sagert stien, allenast hon kan gifwa dem en wis wändning efter sit maner, så försvinner Sanningen: man kommer til undersökning: Beherskarinnan urstulbar sig, skjuter stulden på wår sida, och nödgas oss löjwa mera läragtighet at hådanester låta bedraga oss. Et sel, som genast faller i ögonen, och som ensamt inbegriper alla de andra, är Sirigheten. Et Fruntimmer älskar icke gerna, älskar aldeles icke utan kannedom af orsaken. En Karl måste wara antingen wälskapad, eller qwick, eller rik. Et wackert utseende behagar många Fruntimmer, Enille många, Rikedom alla. Nyttan har hos dem altid företräde för det angenäma.

(Slutet följer härnäst.)

* * *

Stockholm,

Tryckt hos Humblins Enka, 1779.

Det
Svenske SPECTATOR.

N:o 10.

Om Kärleken.

(Fortsättning och Slut)

För en Karl, som har intet annat än förtjenst, är säkert den Rike en fruktansvärd Medicinlære. Et Fruntimmer måste hafwa mycket god smak och urskillnings-gåfwa samt ädelmod, om han icke blifwer utträngd. Det är en allmän regel, at Saille, Förtjenst och wacker utseende blifwa snöpligt emortagne wid de Skönas dörrar, om de icke kunna synas med anständighet, det är, med stor omkostnad. En Karl, som wil älska och blifwa älskad, bör gjöra löfte om en ständig fattigdom, och aldrig mera gjöra räkning för sig sielf på hwad han äger. Et Fruntimmer älskar ej en Rik, som intet wil gifwa: hon wanwärdar en förtjent man, som intet kan gifwa. En Man, som älskar och som har at gifwa, wore han än den girigaste bland st Rön, blifwer srikostig, och det är en tilfällig lycka, om han icke förfaller til löbsagtighet. Men det är ännu en sak, som förtjenar yttersta upmärksamhet, men hwilken man dock intet wärdar, det är: alla sådana förbindelsers wanliga slut: somliga lyckas med lifwets eller hälsans förlust; somliga med egendomens, somliga med ärans förlust. Det är en lyckelig tilfällighet, om de icke slutas med endera af dessa händelser. När quinnotönnet öfverlämnar sig at denna passion, löper det ännu

nu förra fara. Det är sant, at äran, fruktan; egenlyttan hafwa mera wåde öfwer dem än öfwer Karlarne, och hålla dem kraftigare tillbaka. Det gifwes sådana Fruntimmer, som af naturlig böjelse för Ryskhet och stränga begrepp, som de fattat om äran, äro otvångelige. Man kan jämföra dem med Städter, som Natur och Konst lika besätta: man kan icke taga dem med wäld; här fordras et förråderi, eller åtminstone en långvarig och ordentlig Belägring, till hwiiken så Karlar hafwa noa rålamod. Det gifwes andra, som äga blott en konstlad Dygd, det är, som werkeligen ömsa för äran, dock utan at vara känslösa för Kärleken. Et Fruntimmer af detta slag kan liknas wid en Stad, som haft en god Garnison, men hwaras mysteriske invånare hade mycken böjelse för upror. Det är sant, at dessa Fruntimmer med mycken sorgfällighet och waksamhet kunna stilla myteriet; och at äran kan länge hålla passionen i tygelen: men huru fruktansvärdt, at ärans Skiltwakter insomna eller låta besticka sig! Anskjönt wi anse Kärleken och Äran såsom twänne lika tappra Kämpar, och fastän man öfwen wille medgifwa, at Äran skulle winna uti ordentelig Slagordning, när beggadera använde alla sina krafter: Dock är det omöjligt, at icke Kärleken under et långvarigt inbördes Krig snart eller sent wunne segren: ty han äger olyckligwis den fördelen, at i stället för at förswagas af Nederlag, får han i stället nya krafter: twärtom, där Äran blifwit en gång slagen, kommer den aldrig mer i ordning:

Ty Äran, lik en ö, belagd med Klippe-står,
 Ej släpper den mer in, som en gång dådan är.
 Äran behöfwer en lång kedja af starka och waragtige
 Slutsarfer, innan hon kan uppställa sine troppar i Slag-
 ordning, i stället för at Kärleken är strövt i wapnen.
 Wiså Fruntimmer förstå förena Äran med Kärleken,
 eller

eller åtminstone förmoda henne at vara neutral. Andra tro, at motstånd ursäktar dem: det är en slags undanknytt- för deras heder och samvete. Hvad man kallar äran hos större delen, är ej annat än en månhet om et godt rykte, och sundom deras egennytta. Äran och Egennytta, ansedde såsom väktare öfver Fruntimmers Rysket, äro lika betydande ord. Point d'honneur utan egennytta skulle wara en nog swag tygel. Det gifws en wiß olycklig Galls i Kärleken, hwilken knapt något Fruntimmer ungår. Enda åtskillnaden emellan dem är den, at de som hafwa mera dygd uthärda längre, och duka ej under förr än en hög ledsamma omständigheter sammanslöt. Hvad som dock aldeles borde afwända Fruntimren ifrån Kärleken, är at de aldeles blifwa offer, antingen för sine älskares trolöshet, eller för deras wrede som de böra lyda. Det är nog swårt at föreställa sig et tillstånd, hwaruti et Fruntimmers dygd hade intet at befara. Är hon stån? hwilka anfall! hwilka giller! hwilka anläggningar! Är hon ful och har få älskare, finnas nog orimlige, nog fåfånglige karlar, som göra sig nöje af en dylik nymodig eröfning. Är hon gift, blotställer Friheten hennes dygd för tåta farligheter. Är hon ogift, enfaldig, utan försarenhet, är det lätt at bedraga henne. Är hon rik, gör öfwerflödet Kärleken oregerlig; är hon äter fattig, hwad swårighet är det då at winna henne? Ehuru hållt, måste man dock medgifwa, at om Karlarne böra frukta Kärlekens följder, böra Fruntimren det ock göra, såsom de äro nästan altid stadeligare för dem. Ehuru hållt, älske hwem som älska will; man ärnar icke här gifwa någre lärdomar, ännu mindre föreskrifwa Lagar. Man har allenast welat meddela några rön om den staba, som Kärleken kan tilknynda den, hwilken öfwerlärnar sig åt dess receller.

R 2

De

De två olika Systerarna. *)

Det var en gång en Landbrukare, som hade varit ganska rik, men också sedermera blifwit ganska fattig. Han hade tvåanne Döttrar, Berzi och Laura. Berzi, som var äldst, var just Rön; men hon högmödadades öfwer sin fågring: hon älskade blott sig sjelf, och söljagteligen var hon hård emot de fattiga; hade icke heller någon höflighet för andra. Hon tyckte lika litet om at arbeta, af fruktan at slämma sina händer; och hon gick aldrig ut i marken, innan hennes Far wäl tjugu gånger besatt henne det; ty då blefwe hon solbränd, sade hon. Den yngre Systeren Laura hade varit ganska wacker innan hon fick Kopporna; men denna huldrom slände hennes fågring, utan at hon orsade sig deröfwer, emedan hon satte intet wärde derpå. Hon war alltid i hela gran skapet, emedan hon sökte förbinda sig alla människor; och ofta tog hon brödet ut munnen för at gifwa den fattige. Utskjönt hennes å dre Syster ej älskade henne, sökte hon dock wid alla tillfällen at wara henne tillnöjes; och åtog sig gärna hela beswäret i hushållningen, när hon kunde spara hennes möda. En dag, då begge Systerarna woro syfvelsatta med at mjöla Korna, kom en ganska rik Adelsman där förbi, och blef förtjusad af den äldres skönhet. Han gjorde henne några Frågor; och då han fant, at hon war qwick, blef han häftigt kär i henne. Berzi blef mycket glad öfwer detta möte, såsom hon trodde, at, om hon blefwe gift med denne Adelsman, skulle hon så bo i Staden, där hon tänkte så mycket roa sig. Adelsmannen sedgade henne, hwilken den så fula flickan wore, som dragit sig tillbaka så snart hon fick se honom (ty Laura trodde det icke wara en hederlig flicka anständig, at roa sig med de granne Stadsherrarne, som endast söka

(*) Öfversättning ifrån Fransiskan.

Alla förledda landsflickorna)? Det är min Systers, swa-
 rade Betsi: hon är en fattig stackare, som endast
 duger til de beswärliga Land-syflorna: hwad mig
 angår, så leds jag til döds wid dem; man finner här
 intet annat än groft folk, och jag gråter dageligen af
 harm deröfwer, at jag ej är född wid Hofwet. Ni
 är allt för slön, sade Adelsmannen, för at blifwa här
 qwar: jag har nu några ärender at uträtta; och om
 Ni håller af mig, så wil jag begära Er af er Far
 til Hustru. Betti hade nära döds af glädje öfwer det-
 ta tilbud, och förlåtrade Adelsmannen, at hon war
 hjerteligen tar i honom. Emedlertid blef Fadren o-
 tolig deröfwer, at den äldsta Dottern icke kom tilba-
 ka, och swor at hon skulle få stryf när hon kom igen.
 Laura smög sig ut, för at underrätta henne om den-
 na Fadrens wrede. I det samma kom en fattig hustru,
 som hade 3 små barn, och sig fram til de begge Systern-
 na, sågande at desse 3 små barnen hade intet ätt nå-
 got på 24 timar, och bad dem för all ting gifwa sig nå-
 got. Gack eder wäg, sade den äldsta til henne; man
 ser r. itnu intet annat än tiggare, och aldrig lämna de
 folk i need. Tyft, min Syster, sade Laura til henne:
 ou Ni icke wil gifwa denna fattiga stackaren något,
 så må Wi dock intet bannas på henne. I det sam-
 ma tog hon up en Skilling (det war allt hwad hon
 ägde i penningar), och gaf den åt hustrun. Betsi
 begabbade henne derföre, och sade: ack! hwilken dum
 menniska! Nu har du samlat i 3 månader på den skillingen,
 för at få se på Marionetterne, och nu gifwer du den, ändå
 til den uslingen! Jag kan wäl wara Marionetterna för-
 tan, swarade Laura; men denna hustrun kan icke begå sig
 med barnen utan brob. Erer du det, du toka, sade
 Betsi: kan hända hon har mera penningar än du,
 och at hon blott roat sig med din Skilling. Det kan
 wäl hända, swarade Laura; men det kan ock lika
 lätt

lätt hända, at hon sagt sant, och derföre wil jag håldre blifwa bedragen än vara omenniflig.

Ädelsmannen afhörde detta med upmärksamhet, och han sade til de twänne Systrarne: tväten icke längre, mina söna Flickor! se, här äro 4 Guineer at hwardera; nu funnen I gå at se på Marionetterne så mycket Eder behagar. Jag är Er mycket förbunden, swarade Laura, i det hon gjorde en djup wördnadsbetygelse; dock, såsom jag icke behöfwer penningar, så tillåt mig at ej emottaga desse af Er: en förståndig flicka bör aldrig emottaga sådant af manfolk; men om Ni likwäl har lust at gjöra mig en present, efter Ni är så ädelmodig, så gif desse penningar at den fattiga hustrun; jag skal derföre wara Er lika förbunden, som hade Ni gifwit dem at mig sjelf. Sedan hon sagt dessa orden, gick hon sin väg. Ugta Er wäl för det, sade Betsi då til Ädelsmannen: jag har ju sagt Er det förut, at min Syster är en toka. Hwar har man någonsin set någon gifwa 4 Guineer at en sådan hustru, medan man har tusende andra saker at köpa? Min Herre, gif mig desse penningar, som min Syster icke wille mottaga; så skal jag gifwa min skilling at denna hustrun.

Ädelsmannen swarade: Ni skal få de 8 Guineerne; men det kan icke hindra mig at gifwa andra 4: de höra eder Syster til, ty jag har redan släkt henne dem; hon äger magt at disponera dem efter behag.

sedan Betsi war bortgången, gjorde Ädelsmannen stora betragtelser. Min Gud, sade han, hwarsföre har den yngre icke den äldre ansigte, eller hwarsföre har den äldre icke den yngres sinnes-författning! Men, sagt at allt detta, är det ej en dårskap at gifva sig med et ansigte; man bör gifva sig med en caractere; den blifwer sig altid lik. Om jag gifte mig med Betsi, och hon singe Kopporne dagen efter bröllofs dagen; så hade jag intet qwar af allt det jag sifvat efter.

Imed-

Tjuebleertid skyndade sig Betsi at berättat sin Far,
 at hon skulle gifwa en förnam Feu, såsom en Lord
 hade lofwat taga henne til hustru. Hennes Far gåc-
 kades med henne i förstone; men då han såg Guine-
 erne, och fick höra, at den förnämde Herren skulle å-
 terkomma följande dagen, wiste han icke mera hwad
 han skulle tänka. Betsi lopp ut at löpa sig hand och
 spetsar, och syfvelatte alla byens sömmerskor. Om
 aftonen klådde hon sig mycket grann, och gick at se
 på Marionetterne; ty hon wäntade sin Ålfare idess
 följande dagen, och wille icke förlora något tillfälle
 at så roa sig. Under den tiden besinnade sig den wil-
 rådbige Adelsmannen på hwad beslut han skulle fatta.
 Betsis åthäfwor syntes honom alt för tillagsna: han
 såg at hon hade et hårde och egennyttigt hjerta; och
 war dock så wacker, at han icke kunde annat än ur-
 säkta henne. Hon har icke welät hafwa penningar,
 utan för at klåda sig bättre, så at hon måtte beha-
 ga mig, sade han; ty hon älskar mig häftigt, jag
 har kunnat sluta det af hennes tgon. Adelsmannen
 hade en dräng, en qwicker Gofse, och som drog på ax-
 lerne, då han hörde sin Herre så tala för sig sjelf.
 Hwad ler du åt, sade Lorden til honom. Jag har
 mera lust at gråta än le, swarade drängen. Ni tror
 at det lilla kråket älskar Er; och jag säger, at hon
 älskar allenast Edra penningar. Lånen mig eber wac-
 krasse Klådning; jag wil inbilla heane, at jag är en
 Hertig; och änkent jag är ful som et spöke, är jag
 dock wis deruppå, at hon skal håtre wilja hafwa
 mig til Man än Er. Wålan, sade Herren: du har
 allenast 3 mil härifrån til min Herregård; tag den
 guldbroderade Klådningen, som jag har på Konun-
 gens Föbelse-dag, och kom så hit tillbaka til mig:
 jag wil wänta dig här i detta Wårdshus.

Med.

Medan man tillagade denne Maskeaden, var den stackars Laura till stor besvimmersambet. Hon hade ju varit Adelsmannen mycket allkänsvärd, och hon älskade honom redan emot sin vilja, när hennes Syster, under mycket bannor, underlätade henne om den adelmooiga gerning han gjort. Sannerligen är du nog löjelig, sade hon, som kan vara så adelmooig med en annans egendom: jag kan aldrig förlåta dig de 4 Guineerne, som min Åskare gaf den hustrun. Denna Adelsmannens barmhertigaber tillvart sig hela Lauras hjerta; och såsom hon fruktade, at låta honom veta denna si- beseise, så öföft hon at icke vara hemma när han skulle komma tillbaka: hon blef och rått förwånad, när hon om aftenen såg honom återkomma, och wille då draga sig undan. Adelsmannen kom en- sam, emedan hans Dräng, då han sått weta at Werssi war gången at se p. Marionetterne, hade farit dit i sin Herres Carosse. Adels- mannen bad Pandbrutaren besälla Laura at hålla sig skickap, till dess hennes Syster återkom, och hon måste löda sin Far. Han bad henne säga sig Systersens sels; och Laura, i Pållet för at nottja det- ta tilfalle at gifra honom ledsen wid Werssi, sade honom iwdertom att det goda hon kunde utan at tjuga, och sökte urådta des brüker. Tinelectid bedyade den föregifne Hertigen för den höjmedga bond- stücken, at hon war den renare person i werlden; at han skulle fatta sig ganska tycklig; om hon wille blifwa Hertiginna, och ta- ga honom til Man. Werssi, som endast lästa dessa sin förest. Tri- are af drefhynad och egennotta, tyckte det nu wara fördelagtigare at blifwa Hertiginna än en-stapel Adels-Dame, och sade til den inbakade Hertigen, at man dorde stonda sig at begära brane af hennes Fader, innan en wih Pandbrutare fört anmäla sit frieri. Drängen återförde henne i Carossen, och änskont det war ganska fatt, såpre hon dock ned magus-fonstrea, för at döljwa ledde af att folket i ögen. Hon blef magra bestört, då hon sått sin förste åskä- re hos sin Fader; och när han föredrödde henne des öfstadighet, swara- de hon, at han allenast gäkfats med honom, och at hon aldrig allkar honom. Jag lämnar Er min Syster at hugswala Er, sade hon iwdert, i det hon stofftrattade honom up i sonen. M. gifwer mig et godt råd, sade Adelsmannen, och om hon wil farstöka dertill, så skal jag ansä det för en stor tycka at emottaga henne af hennes Far til min hustru. Laura slog ned ögonen; hwilket dock icke hindrade Ad- elsmannen at sluta det hon wille gerna taga honom til ägtar; och då Pandbrutaren besalte denna sin yngste Dotter, at pådanester ansä Adelsmannen såsom sin Man, gaf hon beskredtligt at förstå, at hon höjagade mera hans person än hans rikedomar. Man undertekna- de Ägtenkaps-Contractet; och sedan Drängen åter påtagit sig sit Livree, lät han Werssi weta, at han allenast gjort narr af henne; hon blef derförwer harnien förhela sin tistid; tojungen Karl wille sedan belasta sig med en sådan hustru, och hon blef gammal och ful utan at kunnä få Man, medan des Syster ledde ganska lycklig med sin Måta.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o II.

Modet.

Aläder man sig för sin egen skull? Utbeles icke. Modet beherrskar tyranniskt vår böjelse, tvingar vårt tycke, underkastar det andras behag. Ehuru sridig en sak kan vara mot vårt tycke, wänjer man sig dock snart derwid, när den är enlig med modet. Då alt hwad som strider emot modet synes obehagligt, förkastar man det.

Det wackraste upphörer at vara det, så snart det icke kommer öfwerens med modet.

Et nytt enfaldigt bruk winner gerna företräde för en föråldrad pragt.

Modet består ej alltid i nya påfund at klåda sig: ty då borde Fransyska finlighets-gåfwan vara outöfelig. Såsom den är mycket ombytelig, sätter den wisa bruk å nyo i gång, och det kallar man också mode.

Tolar gjöra moden gånase; de wise söla blott at icke vara för långt afstildt derifrån.

Ehuru löjelige wisa moden kunna vara, är det dock ännu löjeligare at urstilja sig ifrån dem.

Skulle man kunna tro, at modet kan gifwa för-tjenst? Man nekar en Gascognare, som är klädd på gamla wiset, intrådet i Tuileries: en Sprätt, som råttar sig efter nya smaken, blifwer öfweralt wäl emottagen.

Modens förändring gifwer Handeln et stort understöd.

Den, som icke föresätter sig at vara ståndagtigares än moden, måste bereda sig på råta omfliften.

Man bör icke råtta sig efter et mode, förrän det är wäl stadgadt; eljest utmärker man sig för besynnerlighet.

Modet wanartas, så snart gemene man får tillfälle at följa det.

Hwart land har sina moden, hwart tidehwarf har sina moden, hwar människja har sina favoritmoden; ja, man kan ock säga, at sielfwa moden hafwa sina moden.

Spanska Hundarne hafwa varit på moden, de Engelska passera ännu; Fruntimren börja tycka om windthundslaget; snart torde de ock insläppa stora ragghundar i wagnen til sig, och derwid wore intet at påminna, så snart det blesse et mode.

Det gifwes ord på modet, äfwen et skriffätt på modet. Theophilus war et wittert Snille på sin tid, hans arbeten äga ännu sit wärde i behåll; men modet har wändt sin upmärksamhet åt annat. Balzac war i sin regerings-tid söga hyllad: det war då på modet at säga tala Balzac, när man wille säga tala illa; nu för tiden är det på modet at säga skrifwa Balzac, när man wil utmärka et rent, sinrikt och wäl-taligt skriffätt.

Hwad jag nu skrifwer kan wara efter modets behag; men det kan ock hända, at det är deremot skridande, när det hunnit blifwa tryckt.

Man talte i början af detta Seculo på et besynnerligt sätt: man yttrade sig slumpwis, man utlät sig med prunkande toner: nycker, inbilningar, kärlek til nyheter gjorde otillbörliga talesätt gängse. Twättydigheten i orden gjorde tankarne twättydige. Hoffolkets talesätt syntes ältför skruwade för Stads-boerne; deses utlätelser syntes åter ältför wårdslösa för de förre: man war offenteligen skiljagtig emellan wanan och reglan, accenten och den gode smaken. Det talesätt

fått nyttjades på Prædiktstolen, som endast war tjenligt mid Domstolen. Et annat brukades i dagligt omgånge, som endast bordt åga rum uti et prägtige Tal. Prästen gjorde således inkräkningar på Advocatens rättigheter, Advocaten prunkade med den andelige Talemannens ordasätt. Domstols-Skriften blef således en Prædikan i anseende til sin emphasis; Prædikan blef genom en missbagelig blandning en sammansättning af långa jämförelser, olämpeliga figurer, onyttige perioder: de som inbillade sig wara rätt artige öfvergåfwio det naturliga såsom altsför almånt, och ytrade sig med en ord-swulst, som man knapt fördragit uti offentliga Tal. Alt detta är icke mera på modet. Nu ålskar man ensaldigheten; hwad som aldrig så litet derifrån afwiker gillas icke mera: kan hända at jag se nu brutit emot den nye smaken, för det jag icke på et mera naturligt sätt förklarar min mening: at nu för tiden är det på modet at förena sig om talesätten, i stället at wåra witra snillen tilförne blott fikte efter besynnerligheter.

Huru många ting gifwas, hwilka intet annat sätas för at wara fulkomligen goda, än bifall ogf modet?

Utom denna blinda lydriad för modet hade wårt Språk warit riktat med oändel. många wackra ordslag, af hwilka man icke wågar beizena sig, ånstillont de äro öfwerensstämmande med konstens reglor. Bruset har fördömt dem: det wore önskeligt, at det genom et mode kunde återkallas.

Vi wil utgifwa en bok för almånheten, Hermo dore; ack! huru många häcklare låra då anfälla Er! Man ställer Er til auswar för edre tankar, för edra talesätt, för edra ord: det där, säger man redan, duger endast i dagligt omgånge; det där kan endast åga rum i grantåts-styl; det där är utnött, det där är aldrig antagit; skrif efter modet, eller bry Er icke med at skrifa.

Et sundt wett yttrar blott sine tankar om Snille-
arbeten; modet dömer oinstränkt om deras värde.

Sifwas ej också meningar på modet? Man har
mycket twistat om den Philosophiska Synen, man
har skrifwit emot Lustspel, man förer ständigt krig
med Pietister. Så länge tiden warar, framkomma
altjämt nya tankespel.

Ånda til Laster och Dygder, så rätta de sig äf-
wen efter modet.

Jag går in utan krus i et sällskap af hederligt
folk; jag hörer hwad som talas, jag talar i min ord-
ning, och så länge det roar mig blifwer jag qwar;
men i det jag känner på mig at ledsnad wil öfwer-
falla mig, stiger jag hastigt up och går bort utan at
såga farväl: är det ej ohöfslighet? När jag war tjugo
år, war det ganska oförskämt; men nu, sedan jag
hunnit til mognare år, är det beleswenhet.

Hgta Kärleken war fordom en Dygd; nu anses
Troheten ibland somliga Krantimmer för et prof på
dumhet: då bar man affky för coquetterie; nu har
det länge warit ansedt såsom en ursåktelig beleswenhet.

Om äran är en verkelig, en nödwändig dygd;
huru kunne wi friskalla oss ifrån at besita oss om des
bibehållande? Man tillåter icke husfrurna at förbin-
da sig med andre än sine män. Men det är et stad-
gat Privilegium ibland mansfolken at jaga efter skön-
heter: skall detta modet aldrig få slut?

Jag ser en Hofman gå från ytterlighet i lasten
til en nödwändig dygd; en annan, som mycket spelat,
drager sig derifrån: dessa förändringar förefalla mig
nog mistänkta; lika godt, det tilhör mig ej at döma
deröfwer, modet gillar dem.

För en wis tid sedan war det galanta omgånget
nog almant; nu har man uphört dermed, åtminsto-
ne är det icke så synbart: kan hända man i nästa ti-
dehwarf icke blifwer så försynt: således har det warit
et mode, det modet är icke mera, men det modet kan
åter

återkomma, at man gör sig af galanteriet et angenämt tidsfördrif.

Om det wore på modet at göra det man säger, så skulle jag, som ifrå mot Författare, taga mig väl tillwara at låta trycka hwad jag sagt om dem.

Flere än jag hafwa skrivit om modet: det kan väl wara, at jag widrört något som de sagt förut derom; men innan jag gjorde dessa betraktelser, wore deras mig obekanta; om jag än sagt något efter dem, skulle jag ej ångra det: det har altid varit på modet, at begagna sig af de gode Författares insiater.

Et annat mode har börjat blifwa gängse bland de Lärde: de beröfwa, de plundra hwarannan; mig synes, at detta mode lär blifwa waragtigt.

Hwaraf kommer det, at wi så mycket älske nyheter? Skulle det wara dersöre, at nya saker falla måst i vårt tycke? Eller kanske snarare dersöre, at wi anse dem såsom en of tillhörig egendom?

I all ting behagar of nyheten måst; i wetenskap, i språk, i maner, i moden: wi älske icke det, som ifrån andre kommer of tilhanda; wi sike efter den åran at wara uphöfsmån til alt (*).

Regler,

Sör at wara beleswad efter Tidens Mode.

Man kan icke göra et mode af dygder, säger Hr de Fontenelle, emedan inom hundrade års förlopp högst födas omkring femtio Wise; och detta antal förskar icke at gifwa ton åt alla andra. Men jag wille of gerna weta, hwartil de dygderna skulle tjena of: det är så länge sedan man afskedade dem utur den stora werlden, at de icke mera nu för tiden wäga wisfa sig i sålskapene; man skulle anse dem för sielfwa Parquerne, och icke bättre bemöta dem. Intet är

L 3

låt

(*) Hwiwers. ifrån Fransyskan.

Lättare, än at sätta deras förtjenst i twiswelsmål, som hållas för at äga någon; men man kan icke mistaga sig på den fågring, den goda smak, som röjes uti en klädning, på et ansigte, som är konstigt och artigt besatt med moucher, på en Filagrans-solsjäder, och på en prägtigt inlagd Saus-dosa. Det har varit wissligen förordnad, säger Pascal, at Snillet sjelft icke skulle få afgjöra, hwilken rang det skulle få intaga i Samhället: ty hwar och en hade då snart påstått, at han ägde mera snulle än des Granne; men en wacker klädning uphåfwer genast alt twiste-mål. Den lysar i ögonen, och den som är mindre galonne-rad tiger och går undan.

Således stodga och afgjöra Galoner, Ripper och alla slags Granlåter, gjorde eller til gjörande, den grad af ära, som hwar och en bör åtnjuta. Således tagga moderne loven af sjelfwa dygden, hwilken endast existerar i minnet, liksom man påminner sig det förflutne Tidehwarfvet.

Plato trodde sig formera et älsfeligt Samhälle, då han sammansatte en Republique af idel wisa människor; men den gode Gubben radoterade. Det är allenast af Petits; Maitres af begge könen, som behag kan utbredas, snillet uphysas, werlden förluswas, böcker smyckas med wackra ordalag, helt nya uttryck tilskapas, förlustande lekar upståndas, borgerliga sällskaper förädlas, och man äntel. lär resa sig öfwer hopen.

Wi wore tufförne Göthiske personer, med kindben af sten, aldeles like de grofwa statuer, som man ser på gamla Dom-kyrkors frontispicer: nu äre wi små nåtta Marionetter, som göra miner, som spela med ögonen, som swänga med händerna, som pudra öf och göra öf wäktande; är icke det mycket bättre? Och skulle icke hwar förståndig man, om det än wore Herr Aristoteles sjelf, beprisa denna nya förwandling? Det har utan twiswel behöfets mycket arbete, för at dematerialisera öf och twätta smutsen af

af of. Lyckligt, wis är werket fullkomnat, och wi kunne, utan förmåtenhet, presentera of såsom de ar-
tigaste, och äfwen trotsa efterwerlden at kunna fram-
alstra et slägte, som med of kan jämsföras, som är så
qvickt, så rörligt och så myndigt.

Huru nyttigt är icke Modet? Man har aldrig
yrkat något annat så allvarsamt. Man fordrar nu
för tiden all möjlig stielighet hos dem som fulbor-
dat sit stunderings-lopp, och man äskar ingen annan
borgen för deras kunskaper än et wäl pudrat hufwud,
et par handkrus med duble spetsar, någre med Umbra-
eller Lavendel, watten behörigen fuktade näsdukar, och
några artiga nya infällen. Deremot behöfdes tilföre-
ne blott underteknade, bewitnade, med Sigill och
Contra-Sigill wederbörligen bekräftade witnessbörder,
som intygade, at en karl i 15 eller 20 år lefwat så-
som en Misanthrope, för at natt och dag gråla uti
en hoy Goliater. Hvilken skilnad emellan dessa tids-
hwarz! Låt of vara glade, at det slawiska Regerings-
sättet, hwilket förqwäfde snillet, har fått en ända.
Man låser nu för tiden intet annat än det man wil;
och det gör tilfyllest.

Men hwad betyder et qwickt Snille? Det leder
sit ursprung ifrån sjelfwa Läckhets, Rympherne, är et
kort begrep af alla behagen, wår själs phlogiston.
Det gör förnustet försagt; det tystrar sundt wett, och
begabbar det; det förstår huru en klädning bör göras
efter modet, huru en måltid bör anrättas med all
möjlig granlagenhet; det kan ganska wäl bry et wan-
ligt Gruntimmer och göra det straxt ålskwärdt; up-
klarna et stryktet ansigte, och deraf draga fördel; gjö-
ra sig förtjent af en liten fingers förlängning, af et lång-
dragit uttal, af et ögonkast, af en hufwudets nickning,
af en skuldrans ryckning, af et leende eller högmödig
utseende, af et slump-ord, af en ostånd drill, af et
otidigt utrop, af en öfwerdrifwen ytterlighet.

Men låt oss lämna dessa Synne-puncter, och hållre upgifwa de läro-grunder, på hvilka en Ungling kan trygt wandra midt igenom den stora werlden. Man bör först iagtaga det såsom en Hufvud-regel, at endast lyda sig sjelf, at icke taga råd af någon annan än sig sjelf, och at anse sig sjelf såsom förnämsta föremålet för almånhetens beundran, och en Medel-punkt, där allt bör sammansluta. Man bör aspåsa sina höfslighets-betyggher efter personerne, och ej utan anseende och myndigt förbehårande af beskydd hållsa på någon, som har wacker egenskaper utan at wara wäl klädd. Man bör bry de artigaste Fruntimmer, icke krusa för något af dem, och inweckla sig med dem uti samtal utan sammanhang, hwaruti allt stannar i tomta ord och man på en gång kan tala om Chinesiska Rifet och om en liten wacker Kapphöns-bynda; om Firnammentet och om en Fontange. Man bör ofta wara otrogen, och gjöra sig deraf en ära, offentligen upläsa och sönderriwa en billet-dou, wid spelbordet synas tankspridd och betifigt lämna det för at löpa annorslades. Man bör aldeles wara såsom en Automate, alltid röbras liksom på sjådrar, intet känna af själen utom sina ögon, sin tunga och sina fingrar, pråla med diamanter, hwälwa 2 til 3 Snusdosor efter hwarandra mellan händerna, draga up än et Ängelst, än et Franskt Ur. Man bör kassa sig det första tyget, som ärligen tillerkas i Ögon, med föragt anse hwar klädning, som ej är så ny, ofta sätta sine spetsar i ordning och weta fryta med dem, prunka med en stor nåsduk upblött i Luft-watten, snyta sig med behag och eftertryck på en gång. Man bör sündom filosofera, och ästwen moralisera, säga at man är ledsen wid lifwet, at man är werkeligen lycklig, när man har hwarken stort namn eller hög syfta, och at man wissas i en wrå af werlden ensam och okänd. Man bör alltid hafwa et beskållamt utseende, äta mycket långsamt och med noggran undersökning af råttarne, beklaga sig öfwer sin swage mage, gjöra sig gammal, nästan intet annat dricka än watten, forteligen, säga sig hafwa en ganska klen hälsa. Man bör, när man wil anställa någon resa, bryja den om aftonen, utwålsja den fäseligaste wäderleks-tiden och den mörkaste natten, blottstålla sit folk för alla lustens olägenheter, le at deras besvär, och sebermera fryta dermed såsom en stor manhaftighet. Änteligen bör man ock drifwa gåckeri med människjo-ärlek, endast öfwa den emot sig sjelf, föragta alla som man möter, ej en gång hållsa på dem, anse sit tjenstefolk såsom af et sämre ämne, endast öfwerhoppa dem med orett, och låta dem sluteligen utbrista i oförskämt tal och nåswhigheter.

(Fortsättning följer härnäst.)

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 12.

Regler,

För at vara beleswad efter Tidens Mode.

(Fortsättning och Slut).

Smilken som håls wil följa dessa råd, skal blifwa en förnäm man, en frad man, korteligen, en sådan man som den stora werlden äskar. Nu kommer det endast derpå an, at utmärka för unga Fruentimmer medlen at lysa i sällskaper och at blifwa Granlåtts Damer. De böra med all sorgfällighet göra sig mycket förnåma, hafwa en trälaktig omwårdnad om sit utseende, icke förlora sin spegel ur sigte, utan för at sjelfwa tjena dertil at alle artige Cavalierer, som söka wacker sällskap. De böra sorgfälligt iagtaga, at de le och förtörnas på et konstlat sätt och alltid wid lämpeligt tilfälle, at de blanda altwarsamhet och skämt, en högdragen ton och höfliga maner. De böra beslita sig om, at kunna siälla sig mycket kallsiniga just då de äro som måst hiertnjupne, at ofta säga: *Wå*, hwad wil detta betyda? och så vidare. De böra alltid göra sig myndiga, såsom personer af det kön, hwilket wäl har sig bekant, at alle karlar, ända från Adam, warit fromme nog at smicka dem, at sira dem, och at anse dem för äfwen så många Gudomligheter. De böra weta at behändigt betjena sig af Solståndern, at utbreda och hopyweckla den, at dermed gvida läpparne och slå sig på fingrarne, efter omständigheterna, och at änteligen låta den falla, för

M

at

at utdröna de suckandes upmärksamhet och tienstaggighet. De böra ställa sig nyckeragtige, så at de aldrig behålla samma lynne mer än en sjerndels-time; städse förarga sine kammar-pigor och sit tjenstefolk, äta så godt som intet, lämna upstigelser hos sig sritt utrymme, och hafwa et slags ordning på sine sjukdomar, litjorn på sina Band. De böra ställa sig förtörnade utan skäl, för at se om man älskar dem, skämta öfwer Guille-werk i sålskap, wara näsvis, yttra sig med en myndig ton öfwer Wetenskaper och Lärde, nyttja en stickande, eller ock alsinter swara, när man frågar dem, och fråga med en föragtlig mine efter allas namn och egenheter, som de icke känna. De böra gjöra sig et ordentligt studium af Galanteriet, och följa hela det Systemet; stitigt läsa Romaner, i hopp at deruti känna sig igen, äfwen som de älskare, hwilka de hålla kårast; känna alla moder, och deras intagas såsom af en werkelig förtjenst; gjöra sig et aldeles superlativiskt språk, siudom tala otuktigt, och altid jämnra sig på resor, äfwen som wid minsta äfverdunder, eller wid åsynen af en Spinnel, at de för-gås, at alt är förlorat, at de omöjiligen kunna öfwerlefwa sådant, änteligen at de äro döde, fastän de idteligen tala om sin ångest. Sluteligen skola de bereda sig en Sedelära aldeles efter deras mode, som tillåter dem at wara högfärdiga och säfängeliga i hånne grad, at förslösa sine dagar och nätter på prydnung, dans och spel, at efter deras lossige plågsed bedraga i spel, at förtala alla människior och at aldrig hafwa något annat Fruntimmer til wån.

Det är på sådant sätt som Granlåt's Damer gifwa sig tillkännna, och det skulle nog förtryta dem, at icke wara sådana som jag nu afmålat dem. Hwilket nåje låra de icke känna wid åfskådandet af denna lilla nåtta Boken, som kan tjena dem til tidsfördrif, och som just derföre blifwer mycket mera hedrad, än alle

alle wåre namnkunnige Philosophers werk, som mås upåta och mal förtåra. Jag kan icke heller utsåga, huru mycket min egenfårlet är smickrad, när jag föreställer mig, at detta mit lärda arbete utgjör et Fruntimmers eller en artig Granlåts-Herres hela Bibliothek, prydes deras Mattduks-bord, och tjénar til ämne för deras prat. Kan hända, at jag är ändå altför modeste i min förmodan: ty ho wet, om icke det kan gjöra en mera lysande och snällare lycka? ho wet, om icke det kan blifwa en East-spegel, Sticknål för Knyttinaar, korteligen, alt hwad et fintligt Snille kan upståka? Intet är omöjligt, när det kommer an på mode.

Gack då, min kära Bok; gack dit Lyckan fallar dig; flyg omkring såsom en Sommarfogel, ur hand i hand, än älskad, än förkastad; än uptagen, än lämnad, än berömd, än tadlad; i dag sönderriiwen i stycken, i morgon efterfrågad. Gack at upreta gallan hos wåre Journalister, som helt alwarsamt skola fördöma dig, ånskönt du blott går ut på skämt. Gack at uplifwa smaken för läsning hos de store Herrarne, som nu mera läsa intet annat än Aviser. Gack at uplifwa wåra Fruntimmers sällskaper, som allenast spela, men icke mera tala. Gack at gynnå wåre Små-Herrars sömna, som allenast småläsa (lisorent) i deras fång, och som altid somna wid första sidan. Gack at förwandlas til Papillotte, til Couvert, til , , , jag bryr mig icke derom. Jag öfwer gifwer dig såsom et barn, hwilket man utfätter, som blifwer alt hwad det kan blifwa, och hvars moder man icke känner.

Det är en konst at kunna skratta, åswen som at gråta. Granlåts-Damerne skulle icke bortgifwa denna wetenskap för alt möjligt Gull. Deras ansigte, som röres liksom på fjädrar, som än rågnar, än är klart, som ofta gråter med ena ögat och ler med det andra på en gång, kan ej annat än wara förförifft

hela dagen för Ynglingar medelst en afpassad skrynkla, grimace eller åtbörd. Intet i werlden är löjeligare än våra Fruntimmers och äfwen wåre Småherrarars minner. Ack! huru de spela med ögonstenen, huru de gnisla med tänderna, huru de bita sig i tungan, huru de rynka på ögonbrynen, huru de förlånga sin ansigtsstålning, huru de blinka med ögonen, och huru för-
 agtelige blickar de gifwa dusintals! Jag trotsar den argaste Sapajou (*) at göra det bättre. Lågg nu hårtil en Lorgnette, och så måste man wäl tilstå, at et ansigte på modet innesfattar en myckenhet kunnsker och under.

Man har med sit welat gå in i dessa utförliga beskrifningar: ty man har welat gifwa folk, som wäl äga förstånd, men äro tölpagtige, medel wid handen at blifwa behagelige.

Man bör göra allt med behag, och inrätta alla sina sagn efter artigt sällskaps-lag. Små-Herrarnes Republik är icke blott inbillad, såsom Platos: den är werkeligen til, och des stadgar utsträcka sig öfwer alla de omständigheter, som kunna röra ögonen, munnen, händerna, hufvudet och fötterna. Man har länge sedan hållit Dansmåstare åt Ungdomen; men snart lär man och få se Åtbörds-måstare, som ställa wåre armar och ben i ordning, som styra wåra ögonkast, och som lära oss at draga all möjelig fördel af en handske, en solskiäder, en suusdosa, en nåsduk, o. s. w. Dessa maneren förekomma alltför ofta i sällskaper, för at icke hafwa lärt dem af principer.

Man lärer oss dageligen konsten at dråpa hwar annan, och det synes oss ej underligt; men är det icke förnuftigare, at lära oss lesfwa artigt och gjöra oss älskwärde? Hwarföre inrättar man ej en arsenal för solskiädrar så wäl som för skjutgewår? Och hwarföre lärer man oss ej at säkta med ögonen så wäl som med wår-

(*) Et Ape - Slägte.

wärjan? Man skulle icke kunna tro, hvilka wackre upiåfter man skulle kunna gjöra i blotta ögonen, för at ädraga och beundrare. De tala hos beleswade Fruntimmer, medan de knapt märkas wara til hos en simp-
 pel Borgare-hustru. Hvilken olycka, at wara hwar-
 fen wäl educerad, eller wäl maniererad? Man kan ej
 impressionera någon; man gör af hela sin kropp en
 werkelig Desobligeante, och det är så mycket mera
 perfide, som Samhället finner sig belastat med bort-
 skämt folk, som hafwa hwarken drift eller spånstighet,
 och som superlativement perfisslera Er.

Sannerligen huru många gånger hafwe wi wa-
 rit föra-gade, förwånade då wi set maulladeriet hos
 en hop nedrigt folk, i deras gång och deras åtbörder!
 När de sjunga, tror man at de tjuta; när de tala,
 tror man at de träta; när de snyta sig, skulle man säga
 at . . . när de hålsa, tror man at de wela sjöta til
 en; när de åta tycker man sig se dem sluta. En tok,
 säger la Bruyere, hwarken talar, eller spelar, eller
 går, eller snyter sig, såsom en förståndig karl. Det
 är således wäsenteligen nödigt at rätta dese dårskaper,
 och gjöra hela werlden fulkomligen underbar och artig.

Det är billigt, at wårt hufwud, som upiånker,
 fullkomnar, föröker moderne, skal sielst wara Moder-
 nes Thron. Det är på det som maa bör användas
 alt hwad kansen kan åstadkomma såsom måst lysande
 och beynnerligt. Låt of låmna til Pedanter, at spåcka
 en ung Lärnings hufwud med alt skräp af en wanwet-
 tig Philosophie, af en pladdrande Rhetorique, af en
 begabbande Poësie; och låt of gjöra det til en wäsentelig
 skyldighet, at pryda våra toupeter, genomputra wårt
 hår, rensa våra öron, gifwa vår panna et unat ut-
 seende, och utstoffer hela vår Physionomie. Är det
 icke bättre, at se et behagligt hufwud framstieka med
 wäl planterade, wäl etagerade, wäl symmetriserade
 hår,

hår, än alla de djupsinniga Ideer, hvarmed man
fyller böcker ?

Om Qwinno: Könets Lynne och Sinnelag.

” Hos Qwinno: könet ärföljer egensinnighet gerna
„skönheten, för at vara des motgift” säger la
Bruyere. Sannerligen kan intet bättre förtaga det
intryck, som et skönt ansigte werkat, än et egensin-
nigt och orimligt sinnelag. Wi äre det könet ganska
mycket förbundne i det ascendet; och det är något be-
synnerligt, at de som måst sika efer eröfringar äro
gemenligen minst stickelige at bibehålla dem. Man-
könet kommer i almanhet derom öfwerens, at et skönt
Fruntimmer är det behageligaste skådespel, som natu-
ren kunnat wisa dem: de beundra det enhålligt, men
sällan kan det länge bibehålla sig i deras tycke; hwar-
emot et Fruntimmer af medelmåttig sågning, och äf-
wen utan at vara skön, stundom uptränder den hästi-
gaste och waragtigaste böljelse. Wi få dageligen höra
det of förewitas af könet. De tro sig dermedelst
illa berygta wår smak, och berömma dock just i det-
samma, mot sin wilja, wår urskitning: man röjer ju
då en ganska sin, när man kan förhårda sig emot en
så mågtig förtjusning, som den skönheten förorsakar,
och försaka den för mindre lysande, men grundeligare
fördelar. En skön person, städse smickrad ifrån wag-
gan, som altid hört sin hy och sina behagligheter be-
römmas, förblifwer gemenliken det, hwartil Naturen
henne danat, en ganska sågnesam lya för ögonen.
Dyphörligt syfvelsatt med sig sjelf, ser man henne ofta
förfalla til et twunget wäsende, som förtödnar: än är
det et armband, som skal omfästas för at få wisa en
wacker arm rätt blott; en annan gång omsättes et
halsband, en bouquet, för at upträcka en miållhwie
bals; man ler, för at få låta de täcka tänderna blån-
ka,

fa; man snafvar, man omsätter en mouche, man ömsar ofta stålning, för at upväcka hos Karlarne en ny känsla af förundran: och alle dese grimacer förorsaka hos dem gemenligen en aldeles deremot sriidande werkan.

På det sättet finna somliga Gruntimmer utväg at förwandla naturen, då de för mycket söka förädla henne: de tvinga sina maner, sin röst, och åfwen sit språk, skryta med et länt snille; som skadar deras eget:

L'esprit qu'on veut avoir gêne celui qu'on a (*).

GRESSET.

och af denna fåfänga mödan tillkapas et konsilat utseende, som förstör det naturligen sköna. En Skönhet af profesion är altid befajad med någon dårskap, som sätter henne i lika rang med den quicke Wäderhanen. De deremot, som Naturen tyckes hafwa något wanwärdat, söka ersätta des orättwisa medelst förwårswandet af älskwärde egenstyper: då deras förstånd icke blifwer bortskämt af smicker, får det sin rätta riktning; då deras tanke-kraft mindre syfsättes med dem sjelfwa, utwidgar den sig mera: deraf winna de mera lätthet i omgånget, följljagteligen mindre nycker. Såsom de icke hafwa så stora pretentioner, äro de icke heller så högljudde, och wänja sig wid et höfligt lynne, hwilket gör hwad som hos dem är behagligt så mycket mer intagande, som de tyckas göra sig mindre räkning derpå. Dese fördelar ersätta dem som brista i skapnaden, och äftwen taga företrädet af dem. Det gifwes i lynnet och sinnelaget mågtiga behagligheter, som ersätta bristen af skönhet, och hwilkas saknad skönheten icke kan ersätta. Men dessa behagligheter äro nästan icke mer almänne än sjelfwa skönheten: icke just för det, at de, såsom hon, blifwit utdelte sparsamt: Naturen har lagt i Qwinno-

fö.

(*) Det Snille, man wil äga, bortskämmer det man har.

Könets lynne och förstånd alt hwad som behöfdes för at gjöra deras sällskap angenämt; de måge blott öfwerlämna sig åt denna naturliga stickelighet, för at altid wara älskwärde och altid blifwa älskade. Det är förtreteligt, at många bland dem, som så tilsä- gandes gjöra denna lyckliga förfatning onaturlig, up- rycka des roser för at i stället så törnen.

Sannerliken, huru många Fruntimmer gifwas icke, som i stället för at foga sig åt den sidan, som naturen för dem utmärker, synas idkelligen stridiga mot des affigter? Somliga tillskapa sig, i stället för den wänlighet, som är deras naturliga lott, et myndigt och högfärdigt sianelag, som ifras emot den minsta mötsägelse, och gifwer sina infall laga kraft. Andra förbinda oförståndhet med et förnämt utseende, för- agta blygsamheten såsom en blott borgelig dygd, och förena de friasse maner med den myndiga minen, som röjer sig i deras blickar och huswud- skakningar. Några andra, i stället för den lugna glädthet, som så wäl anstår deras kön, hölja sig med tjocka moln. Knappt hianna de ur sängen, förwan de jämra sig, alt är dem i olag, alt förtretar dem, de wille så gerna wara döda; och ämnade at upmuntra och hugna med sit glada wäsende, gjöra de detta ångsligt och ledsamt. Men det gifwes ock en annan ytterlighet, som är just mötsatsen emot den sissnämde: den hos de buller- somma Fruntimren, som sätta sig öfwer all ansändig- het för sit kön, och framrusa offentligen oförsynt: de löpa allestädes omkring, haswa tjugo saker at köpa, gifwa lika så många visiter på en och samma dag, och tro sig icke wistas i werlden, när de icke bewista någon bal, något flädespel, någon talrik Afsemblee. Deras hus blifwer wise dagar en offentlig mötes- plats, hwarest infinna sig hoptals de näswisatie af wårt slägte, ganska wärdige at hoppa omkring dem.

(Forsättning följer härnäst.)